DOMSTOLENS DOM

17. september 2002 *

I sag C-320/00,

angående en anmodning, som Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Det Forenede Kongerige) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

A.G. Lawrence m.fl.

mod

Regent Office Care Ltd,

Commercial Catering Group,

Mitie Secure Services Ltd,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 141, stk. 1, EF,

har

* Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G.C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene P. Jann, F. Macken, N. Colneric (refererende dommer) og S. von Bahr samt dommerne D.A.O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, M. Wathelet, R. Schintgen og V. Skouris,

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— A.G. Lawrence m.fl. ved B. Langstaff, QC, og barrister D. Rose

— Mitie Secure Services Ltd ved barrister B. Napier

— Det Forenede Kongeriges regering ved G. Amodeo, som befuldmægtiget, bistået af N. Paines, QC

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved N. Yerrell og A. Aresu, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 8. januar 2002 er afgivet mundtlige indlæg af A.G. Lawrence m.fl. ved B. Langstaff og D. Rose, af Mitie Secure Services Ltd ved B. Napier, af Det Forenede Kongeriges regering ved G. Amodeo og N. Paines og af Kommissionen ved M. Shotter, som befuldmægtiget, og N. Yerrell,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 14. marts 2002,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 20. juli 2000, indgået til Domstolen den 22. august 2000, har Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) i medfør af artikel 234 EF forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 141, stk. 1, EF.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under tvister mellem på den ene side A.G. Lawrence og 446 andre arbejdstagere, der næsten alle er kvinder (herefter »sagsøgerne i hovedsagen«), og på den anden side Regent Office Care Ltd, Commercial Catering Group og Mitie Secure Services Ltd (herefter »de i hovedsagen sagsøgte selskaber«), der beskæftiger eller har beskæftiget sagsøgerne i hovedsagen, om krav på lige løn til mænd og kvinder.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

3 Indtil omkring 1990 sørgede North Yorkshire County Council (herefter »Council«) selv for rengøringen og cateringen i sine skoler. Ansvaret for disse opgaver blev som led i en bindende udbudsprocedure fastsat i henhold til Local Government Act 1988 (lov fra 1988 om lokalforvaltning) efterfølgende overdraget til de i hovedsagen sagsøgte selskaber.

4 Under udbudsproceduren anlagde kvindelige arbejdstagere sag mod Council for på grundlag af Equal Pay Act 1970 (herefter »1970-loven«) at opnå lige løn uden forskelsbehandling på grundlag af køn. Sagsøgerne i denne sag fik medhold i medfør af dom af 6. juli 1995 afsagt af House of Lords (Det Forenede Kongerige) (ICR 833). Council havde anerkendt resultaterne af en landsdækkende jobevalueringsundersøgelse fra 1987, hvorefter det arbejde, der blev udført af den pågældende sags kvindelige sagsøgere, havde samme værdi som arbejde, såsom havearbejde, affaldsindsamling og kloakrensning, der blev udført af mænd. House of Lords forkastede Councils argument, hvorefter det med føje kunne betale de kvindelige arbejdstagere en lavere løn for under en udbudsprocedure at kunne konkurrere med et privat selskab. House of Lords forkastede desuden argumentet, hvorefter den pågældende lønforskel var begrundet i en anden omstændighed end kønsforskellen. Kort sagt fastslog House of Lords, at sagsøgerne i sagen med hensyn til at opnå lige løn uden forskelsbehandling på grundlag af køn havde ret til at sammenligne sig med mænd, der var ansat af Council i andre tjenestegrene, og hvis arbejde var blevet anset for at være af samme art i henhold til jobevalueringsundersøgelsen.

5 De kvinder, der efter afsigelsen af House of Lords' dom stadig var beskæftiget som catering- og rengøringspersonale hos Council, og hvis løn var lavere end det niveau, de var blevet tilkendt i henhold til jobevalueringsundersøgelsen, fik udbetalt forskellen af Council og fik deres løn forhøjet til niveauet for mænd, hvis arbejde var blevet anset for at være af samme værdi.

6 Da Council indgik kontrakt med de i hovedsagen sagsøgte selskaber om catering- og rengøringsydelser, genansatte disse selskaber nogle af de tidligere kvindelige ansatte hos Council og tilbød dem en løn, der var lavere end den løn, de havde fået hos Council inden overførslen af virksomheden. Selskaberne betalte ligeledes nye kvindelige ansatte, som ikke havde været ansat hos Council, en lavere løn end den, som Council betalte sine kvindelige ansatte før overførslen.

7 Sagsøgerne i hovedsagen er arbejdstagere, der er eller har været ansat hos de tre i hovedsagen sagsøgte selskaber, med henblik på at levere rengørings- eller cateringydelser i skolerne under Council. De fleste af dem var oprindeligt ansat af Council til at udføre det samme arbejde i de samme skoler.

8 I december 1995 anlagde sagsøgerne i hovedsagen på grundlag af 1970-loven sag ved Industrial Tribunal (England & Wales) (Det Forenede Kongerige) mod de i hovedsagen sagsøgte selskaber. De appellerede den af denne ret trufne afgørelse til Employment Appeal Tribunal (Det Forenede Kongerige), som forkastede

appellen. Sagsøgerne i hovedsagen iværksatte herefter appel til den forelæggende ret, idet de gjorde gældende, at artikel 141 EF under de i hovedsagen foreliggende omstændigheder gav dem ret til at kræve samme løn, som de mandlige arbejdstagere, der var ansat af Council, fik, og som var referencegrundlag, uden at det var nødvendigt at undersøge, om de tidligere havde været ansat hos Council, eller om de er det i øjeblikket.

9 Med henblik på det forberedende retsmøde i hovedsagen var der enighed mellem parterne om at lægge til grund, at sagsøgerne i hovedsagens ansættelsesvilkår er mindre gunstige end dem, der sammenlignes med. Det anføres i forelæggelseskendelsen, at parterne har procederet ud fra følgende forudsætninger:

»a. Der fandt en overførsel af en virksomhed sted, da de pågældende catering- og rengøringsaftaler blev indgået med det indstævnte selskab.

b. På datoen for den pågældende overførsel var sagsøgernes arbejde af samme værdi som de valgte referencepersoners arbejde.

c. På tidspunktet for deres sagsanlæg var sagsøgernes arbejde stadig af samme værdi som de valgte referencepersoners arbejde.

d. De mandlige referencepersoner var på de pågældende tidspunkter ansat af Council.«

10 For at afgøre tvisten i hovedsagen skal den forelæggende ret tage stilling til, om sagsøgerne i hovedsagen til støtte for deres krav over for de i hovedsagen sagsøgte selskaber om lige løn uden forskelsbehandling på grundlag af køn som sammenligningsgrundlag kan anvende de ansættelsesvilkår, som gælder for mandlige arbejdstagere, der er ansat af Council. Under disse omstændigheder har Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) Er artikel 141 [EF] umiddelbart anvendelig under den foreliggende sags omstændigheder (som beskrevet i denne kendelse), således at sagsøgerne kan påberåbe sig den i nationale søgsmål for at sammenligne deres løn med lønnen for mænd ansat af North Yorkshire County Council, som udfører arbejde af samme værdi som sagsøgernes?

2) Kan en sagsøger, som vil påberåbe sig den direkte virkning af artikel 141 [EF], kun gøre dette, såfremt det er muligt for den sagsøgte arbejdsgiver at forklare, hvorfor den valgte referencepersons arbejdsgiver aflønner sine ansatte, som han gør?«

De præjudicielle spørgsmål

11 Med henblik på besvarelsen af det første spørgsmål bemærkes indledningsvis, at artikel 141, stk. 1, EF opstiller det princip, at der skal betales samme løn for samme arbejde eller for arbejde af samme værdi, hvad enten det udføres af en mand eller en kvinde.

12 Som Domstolen allerede har fastslået i dom af 8. april 1976, Defrenne II (sag 43/75, Sml. s. 455, præmis 12), hører dette princip, som er det konkrete udtryk for det almindelige lighedsprincip, hvorefter sammenlignelige situationer ikke må behandles forskelligt, medmindre en forskelsbehandling er objektivt begrundet, til Fællesskabets grundlag (jf. dom af 30.6.2001, sag C-381/99, Brunnhofer, Sml. I, s. 4961, præmis 28).

13 Domstolen har anerkendt, at EF-traktatens princip om lige løn til mænd og kvinder har direkte virkning. Den har fastslået, at princippet ikke alene gælder for de offentlige myndigheder, men også for alle overenskomster, som kollektivt regulerer arbejdslønnen, og for aftaler mellem private (jf. herved bl.a. Defrenne II-dommen, præmis 39 og 40).

14 I lyset af disse bemærkninger skal det undersøges, om artikel 141, stk. 1, EF, finder anvendelse under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede.

15 Den foreliggende hovedsag kendetegnes ved tre forhold. For det første arbejder de personer, hvis løn sammenlignes, for forskellige arbejdsgivere, nemlig Council og de i hovedsagen sagsøgte selskaber. Endvidere udfører sagsøgerne i hovedsagen det samme arbejde for disse selskaber, som visse af sagsøgerne udførte for Council inden overførslen af virksomheden. Endelig er dette arbejde blevet anerkendt som værende af samme værdi som det arbejde, der udføres af Councils arbejdstagere, som udgør sammenligningsgrundlaget, og er det stadig.

16 Den forelæggende ret har ikke forelagt et spørgsmål vedrørende den beskyttelse, der i et sådant tilfælde følger af Rådets direktiv 77/187/EØF af 14. februar 1977 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter (EFT L 61, s. 26). Rettens spørgsmål vedrører udelukkende artikel 141, stk. 1, EF.

17 Det bemærkes i denne forbindelse, at intet i artikel 141, stk. 1, EF peger i retning af, at bestemmelsens anvendelsesområde skulle være begrænset til de situationer, hvor mænd og kvinder udfører deres arbejde for samme arbejdsgiver. Domstolen har fastslået, at det i artiklen fastsatte princip kan påberåbes ved de nationale domstole, navnlig i tilfælde af forskelsbehandling, som umiddelbart skyldes lovbestemmelser eller kollektive arbejdsoverenskomster, og i tilfælde, hvor arbejdet udføres i samme private eller offentlige virksomhed eller tjeneste (jf. bl.a. Defrenne II-dommen, præmis 40, dom af 27.3.1980, sag 129/79, Macarthys, Sml. s. 1275, præmis 10, og af 31.3.1981, sag 96/80, Jenkins, Sml. s. 911, præmis 17).

18 Når forskellene i lønvilkårene imidlertid som i den foreliggende sag for arbejdstagere, der udfører samme arbejde eller arbejde af samme værdi, ikke kan tilskrives en og samme kilde, mangler der en enhed, der er ansvarlig for forskelsbehandlingen, og som kan genoprette ligebehandlingen. En sådan

situation er ikke omfattet af artikel 141, stk. 1, EF. Det arbejde, der udføres af disse arbejdstagere, og deres lønvilkår kan derfor ikke sammenlignes på grundlag af denne bestemmelse.

19 Henset til ovenstående skal det første spørgsmål besvares med, at en situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor forskellene i lønvilkårene for arbejdstagere af forskelligt køn, der udfører samme arbejde eller arbejde af samme værdi, ikke kan tilskrives en og samme kilde, er ikke omfattet af artikel 141, stk. 1, EF.

20 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål er det ufornødent at besvare det andet spørgsmål.

Sagens omkostninger

21 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongeriges regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) ved kendelse af 20. juli 2000, for ret:

En situation som den i hovedsagen omhandlede, hvor forskellene i lønvilkårene for arbejdstagere af forskelligt køn, der udfører samme arbejde eller arbejde af samme værdi, ikke kan tilskrives en og samme kilde, er ikke omfattet af artikel 141, stk. 1, EF.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
Colneric	von Bahr	Edward
La Pergola	Puissochet	Wathelet
Schintgen		Skouris

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 17. september 2002.

R. Grass — G.C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær — Præsident